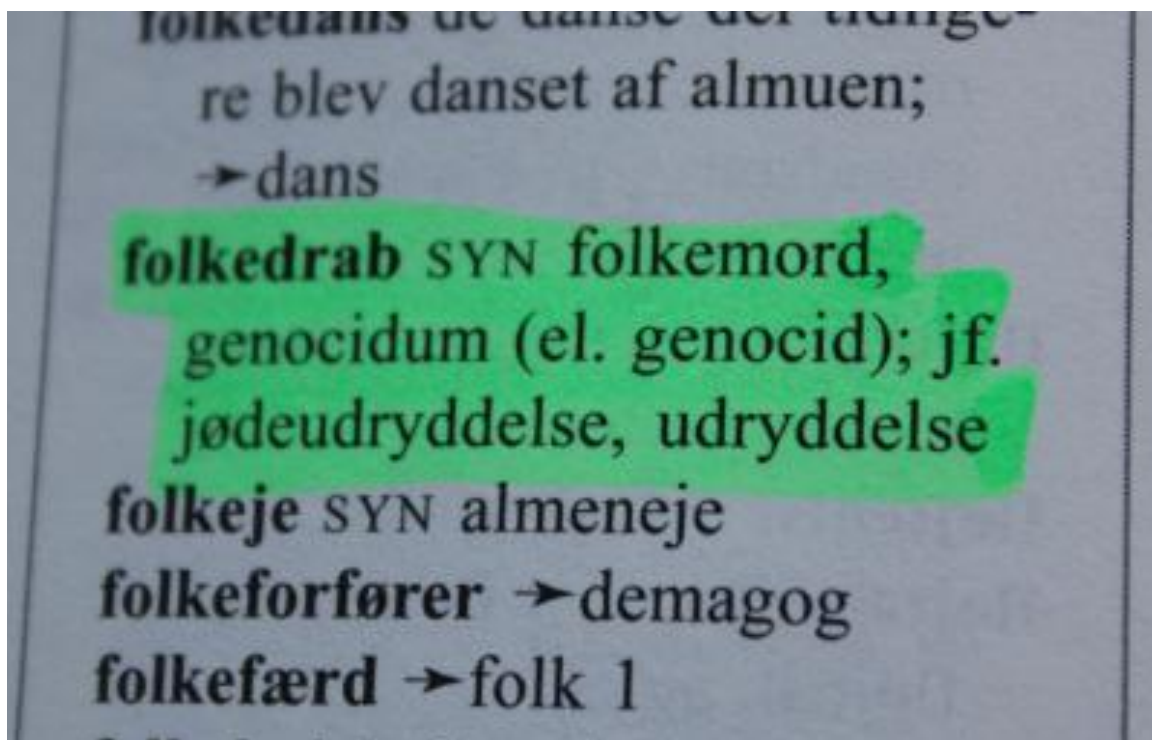

Hvad er folkedrab?

<https://folkedrab.dk/hvad-er-folke-drab/hvad-er-folke-drab>

Man anslår, at mere end 100 millioner mennesker har mistet livet som følge af folke-drab indenfor de seneste 100 år. Verden over har diktatorer og deres villige medhjælpere forfulgt og dræbt folk på grund af religion, nationalitet, etnisk eller racemæssigt tilhørsforhold, og de har dermed gjort perioden til en af de blodigste i menneskets historie.

Definitionen på folkemord kan findes i opslagsværker. Men det er ikke en officiel standard.

Det 20. århundrede er med rette blevet kaldt for folke-drabets århundrede, selvom den bevidste tilintetgørelse af grupper langt fra er et fænomen, som kun kendes fra det 20. århundrede. Der er flere eksempler på folke-drab op gennem historien, men aldrig har så mange mennesker mistet livet som følge af folke-drab som i det 20. århundrede. Det er svært at svare på, hvorfor netop dette århundrede blev folke-drabets århundrede, men mulige forklaringer kan være de teknologiske fremskridt, nationalismens opblomstring og massemediernes fremkomst.

Hvor mange folke-drab?

Selvom begrebet folke-drab defineres i FN's folke-drabskonvention er det ikke altid nemt at afgøre, hvornår der er tale om folke-drab. Det vil nemlig altid være et spørgsmål om, hvordan man fortolker konventionen. Antallet af folke-drab er derfor meget omdiskuteret, og der findes mange eksempler på konflikter og forbrydelser, hvor befolkninger, jurister, forskere, organisationer m.fl. ikke er enige om, hvorvidt forbrydelserne kan karakteriseres som et folke-drab eller ej.

Raphael Lemkin ophavsmand til begrebet folkedrab

Selv om den bevidste tilintetgørelse af grupper er et gammelkendt fænomen, var det først med nazisternes forbrydelser mod jøderne under 2. Verdenskrig, at den uhyrlige praksis blev navngivet. Ophavsmanden til begrebet folkedrab var den polsk-jødiske jurist Raphael Lemkin, der flygtede fra Polen i 1939 for at undgå at blive offer for de nazistiske overgreb mod jøder. I 1944 kombinerede Lemkin kombinerede det græske ord for stamme eller race "genos" med det latinske ord for at dræbe eller slå ihjel "cide", og dermed opstod begrebet "genocide", som på dansk oversættes til folkedrab.

FN's folkedrabskonvention definerer folkedrab

I efterdønningerne af de nazistiske forbrydelser vedtog FN i 1948 en folkedrabskonvention, hvori begrebet folkedrab blev defineret juridisk. I konventionen forstås folkedrab som handlinger, der begås i den hensigt helt eller delvist at ødelægge en national, etnisk, racemæssig eller religiøs gruppe. Formålet med konventionen var at forhindre fremtidige folkedrab, men historien har desværre siden vist, at Holocaust ikke skulle blive det sidste folkedrab i det 20. århundrede.

FN-konventionens definition på folkedrab

Ifølge FN-konventionens artikel II defineres folkedrab som værende enhver af nedennævnte handlinger, der begås i den hensigt helt eller delvist at ødelægge en national, etnisk, racemæssig eller religiøs gruppe som sådan:

- *at dræbe medlemmer af gruppen*
- *at tilføje medlemmer af gruppen betydelig legemlig eller åndelig skade*
- *med forsæt at påføre gruppen levevilkår, beregnede på at bevirke gruppens fuldstændige eller delvise fysiske ødelæggelse*
- *at gennemføre forholdsregler, der tilsigter at hindre fødsler inden for gruppen*
- *med magt at overføre en gruppes børn til en anden gruppe*

Nedenfor introduceres en række af de forbrydelser begået i det 20. århundrede, som indeholder elementer af folkedrab.

Udryddelsen af Hereroerne

Det 20. århundrede var ikke mere end få år gammelt, da verden blev vidne til det nye århundredes første folkedrab. I januar 1904 gjorde herero-folket oprør mod de tyske koloniherrer i tysk Sydvestafrika, det nuværende Namibia. Baggrunden var blandt andet, at tyskerne havde planer om at anlægge en jernbane tværs gennem landet, som ville forhindre det indfødte herero-folk i at fortsætte deres traditionelle erhverv som kvægavlere. Hereroerne havde succes med at tilbageerobre store områder af landet, men i sommeren 1904 sendte den tyske regering en styrke til området for at stabilisere situationen. Det lykkedes for de tyske styrker at nedkæmpe oprøret, og tyskerne drev herefter herero-folket og et andet indfødte folk, nama-folket, ud i ørkenen. Langs grænsen af ørkenen blev der opsat vagter, og tusindvis af mennesker blev derfor overladt til tørsten. Godt 75% af hereroerne og 50% af namaerne mistede livet.

Folkedrabet på armenierne

I 1915 påbegyndte den osmanniske regering et systematisk gennemført folkedrab mod den armenske befolkning i det Osmanniske rige, som et led i regeringens ønske om at skabe en tyrkisk nation, kun for tyrkere. Folkedrabet blev indledt med deportationer og drab på armenske ledere, og armenske mænd, som var indkaldt til militæret, blev ført bort og dræbt. Armenske landsbyer blev tømt for mennesker, og tusinder blev fordrevet fra deres hjem og drevet tværs over landet. De deporterede fik stort set ikke mad eller drikke, og de blev dagligt udsat for massakrer, overfald, voldtægter og bortførelser. Mange blev drevet ud i den syriske ørken, hvor kun de færreste overlevede. Mellem 1 og 1,5 millioner armenierne og hundredtusinder andre kristne minoriteter i Osmannerriget blev myrdet, før drabene endeligt ophørte omkring 1921-1922.

Holocaust

Holocaust er betegnelsen på det folkedrab, som det nazistiske regime og dets hjælpere begik på omkring 6 mio. jøder i årene 1941-1945 som et led i den nazistiske racepolitik. Op gennem 1930'erne blev jødernes rettigheder alvorligt indskrænket i Tyskland, og i 1941 iværksatte nazisterne, hvad de kaldte "den endelige løsning" på det "jødiske problem". Alle jøder skulle udryddes. Omkring 1,5 mio. jøder mistede livet som følge af sult, tvangsarbejde og fangenskab i ghettoer og koncentrationslejre, og ca. endnu 1,5 mio. jøder blev myrdet af de frygtede Einsatzgrupper i det besatte Sovjetunionen. Omkring 3 mio. jøder blev sammen med ca. 200.000 sigøjnere dræbt i gaskamre eller skudt i en af de seks udryddelseslejre, som nazisterne oprettede i det besatte Polen.

Også fysisk og psykisk handicappede, homoseksuelle, sigøjnere, samt russiske og polske krigsfanger blev ofre for det nazistiske regime.

Stalinismens forbrydelser

Både før, under og efter Holocaust begik Stalin i Sovjetunionen forbrydelser mod sin egen befolkning i et ubegribeligt omfang. Fysisk udslættelse af reelle og indbildte fjender var et karakteristika ved det stalinistiske styre, og millioner af personer, der tilhørte politiske, religiøse eller etniske grupper blev ofre for den stalinistiske terror. Eksempelvis blev sociale og etniske grupper deporteret, og en bevidst fremprovokeret hungersnød kostede op mod 6 mio. mennesker livet. Det berygtede Gulag-system, som bestod af tusindvis af straffelejre fordelt over det meste af Sovjetunionen, udgjorde et vigtigt element i det stalinistiske terrorapparat, og det anslås, at i alt ca. 2 mio. ud af 20 mio. Gulag-fanger mistede livet. Et forsigtigt skøn over det samlede antal af ofre for de stalinistiske forbrydelser i perioden 1928-1953 ligger mellem 11 og 14 mio. mennesker.

De Røde Khmerer i Cambodja

Under ledelse af Pol Pot gennemførte De Røde Khmerer i årene 1975-1979 en kommunistisk revolution i Cambodja, som skulle omdanne det cambodjanske samfund til et kommunistisk bondesamfund. Bybefolkningen blev tvangsforflyttet til landområderne med katastrofale menneskelige omkostninger til følge. Pol Pots regime krævede ikke færre end 1,7 mio. menneskeliv, heriblandt intellektuelle, bønder og etniske minoriteter, som eksempelvis vietnamesere. De fleste døde af sult og sygdom, men mange blev henrettet af regimet. Tvangsarbejde, deportationer, tortur og overvågning hørte til andre måder, hvorpå det undertrykte befolkningen.

Saddam Husseins folkedrab på kurderne i Irak

Mindre end 10 år efter Pol Pots folkedrab i Cambodja iværksatte Saddam Hussein i slutningen af 1980'erne en omfattende "kampagne" mod de irakiske kurdere. Ved hjælp af systematiske giftgasangreb var han sammen med sin fætter - "kemiske Ali", i 1988 ansvarlig for, at ca. 180.000 kurdere mistede livet, og op imod en million mennesker blev fordrevet fra deres hjem. Også deportationer, beskydninger og henrettelser blev anvendt i kampen mod kurderne. Formålet med de velplanlagte angreb mod kurderne var at affolke de kurdiske områder af Irak, blandt andet fordi mange kurdere støttede Iran, som Irak på daværende tidspunkt var i krig med.

Folkedrab i 1990'erne

I 1990'erne blev verden vidne til ikke mindre end to folkedrab i henholdsvis Rwanda og Bosnien.

Folkedrabet mod tutsi-befolkningen i Rwanda hører til blandt de mest brutale og hurtigst eksekverede folkedrab. Som følge af stridigheder mellem de to største befolkningsgrupper i Rwanda, hutuerne og tutsierne, indledte ekstremistiske hutuer i april 1994 et folkedrab på tutsierne. I løbet af kun 100 dage blev omkring 800.000 tutsier dræbt – heraf blev de fleste slået ihjel med macheter. Folk blev slået ned ved vejspærringer, opsøgt i deres hjem og dræbt i kirker, skoler og på hospitaler.

Det andet folkedrab i 1990'erne fandt sted i det nu tidligere Jugoslavien. Da Bosnien i 1992 erklærede sin uafhængighed fra Jugoslavien, udbrød der en blodig borgerkrig, som førte til, at ca. 100.000 mennesker mistede livet, hele landsbyer blev jævnet med jorden, og mere end 2 mio. mennesker måtte flygte fra deres hjem. Konflikten stod mellem serbere, kroater og bosniske muslimer, og massakrer, voldtægter og tortur blev en del af hverdagen. Overgrebene blev begået af alle krigens parter, men dog primært af de serbiske styrker. Et af de værste overgreb fandt sted den 11. juli 1995 i byen Srebrenica, hvor mere end 7.000 bosniske mænd og drenge blev dræbt af bosnisk-serbiske styrker.

Folkedrab i Darfur

At folkedrab langt fra hører fortiden til, understreges af den nuværende situation i Darfur-provinsen i det vestlige Sudan. Her mener mange, at der lige nu finder et omfattende folkedrab sted. Krisen i Sudan har luret længe, men brød for alvor ud i februar 2003, da oprørsgrupper begyndte at angribe regeringssteder i Darfur. Dette skete i protest mod den arabisk dominerede regerings mangeårige undertrykkelse af forskellige etniske grupper i Darfur. I sine bestræbelser på at nedkæmpe oprørerne har den sudanesiske regering trænet og leveret våben til lokale militser, som nu spreder død og ødelæggelse hos den ikke-arabiske befolkning i Darfur. Det er uvist, hvor mange mennesker, der siden februar 2003 har mistet livet som følge af konflikten, men det drejer sig formentlig om et sted mellem 100.000 og 300.000 mennesker. Desuden menes op mod 2 millioner mennesker nu at være på flugt.

Kilde: FN'S FOLKEDRABSKONVENTION (1948)

I håb om at kunne forebygge fremtidige folkedrab vedtog FN i 1948 en folkedrabskonvention, hvori begrebet folkedrab blev defineret ...

FN's folkedrabskonvention

<https://folkedrab.dk/hvad-er-folkedrab/fns-folkedrabskonvention>

I håb om at kunne forebygge fremtidige folkedrab vedtog FN i 1948 en folkedrabskonvention, hvori begrebet folkedrab blev defineret. Folkedrabskonventionens definition på folkedrab er karakteriseret ved, at folkedrab omfatter bestemte handlinger, som udføres mod en på forhånd defineret gruppe, med den specifikke hensigt at tilintetgøre gruppen.

FN's logo

På baggrund af de uhyrlige forbrydelser, som blev begået under det nazistiske folkedrab på jøderne, vedtog FN i 1948 en [folkedrabskonvention](#) i håb om, at man derved kunne forhindre fremtidige folkedrab. I konvention defineres begrebet folkedrab juridisk. Det er den definition, som i dag bliver anvendt i internationale retssager vedrørende folkedrab. Det gælder for eksempel ved den Internationale Krigsforbryderdomstol for det tidligere Jugoslavien, (ICTY), i Haag, som har til opgave at retsforfølge de ansvarlige bag de mange massakrer og overgreb, som fandt sted under borgerkrigen i det tidligere Jugoslavien i 1990'erne.

Hvad står der i FN's folkedrabskonvention?

Ifølge konventionen er et folkedrab et bevidst forsøg på helt eller delvist at tilintetgøre en af de fire følgende grupper:

- nationale grupper: defineres som en gruppe af individer, som har det til fælles, at de kommer fra samme land eller har samme nationale oprindelse
- etniske grupper: defineres som en gruppe af individer, som har fælles kulturel baggrund og taler samme sprog
- racemæssige grupper: defineres som en gruppe af individer, som har mange fysiske karakteristika til fælles og altså deler et genetisk tilhørsforhold
- religiøse grupper: defineres som en gruppe af individer, som har samme religiøse overbevisning

Det er altså ikke alle grupper, som er omfattet af folkedrabskonventionen, men det betyder ikke, at masse mord eller andre former for overgreb mod grupper, som ikke er beskyttet af FN's folkedrabskonvention, ikke er strafbart. Her er der nærmere tale om forbrydelser mod menneskeheden.

I konventionens artikel II defineres folkedrab som enhver af nedennævnte handlinger, der begås i den hensigt helt eller delvist at ødelægge en af de fire grupper:

- at dræbe medlemmer af gruppen
- at tilføje medlemmer af gruppen betydelig legemlig eller åndelig skade
- med forsæt at påføre gruppen levevilkår, beregnede på at bevirke gruppens fuldstændige eller delvise fysiske ødelæggelse
- at gennemføre forholdsregler, der tilsigter at hindre fødsler inden for gruppen
- med magt at overføre en gruppes børn til en anden gruppe

Folkedrab kan være andet end at slå ihjel

I henhold til FN-konventionen kan man altså også tale om et folkedrab, selvom den pågældende gruppe ikke direkte udsættes for mord. Det betegnes også som folkedrab, hvis man for eksempel påfører en gruppe så svære livsbetingelser, at det bliver umuligt for gruppens medlemmer at overleve. Et eksempel på dette er de omfattende deportationer under det armenske folkedrab, hvor tyrkerne drev tusindvis af armeniere ud i den syriske ørken og overlod dem til intet andet end sulten.

Forbrydelser mod menneskeheden

I tilfælde, hvor omfattende forbrydelser, som rettes mod en civilbefolkning, ikke kan kategoriseres som folkedrab, kan der være tale om forbrydelser mod menneskeheden. Forbrydelser mod menneskeheden kan for eksempel være drab, slaveri, tortur og andre umenneskelige overgreb. Folkedrab er også en forbrydelse mod menneskeheden, men adskiller sig fra andre forbrydelser mod menneskeheden, i kraft af, at folkedrab indeholder en særlig intention om helt eller delvist at ødelægge en særlig gruppe.

Politiske og sociale grupper ikke beskyttet af konventionen

De endelige formuleringer i FNs folkedrabskonvention var et resultat af mange og lange forhandlinger mellem medlemslandene, som hver især havde særlige ønsker. Konventionen er derfor præget af mange kompromiser og ikke mindst udeladelser. De hårde forhandlinger om den endelige ordlyd i konventionen var formentlig resultat af, at de enkelte medlemslande frygtede, at de selv ville kunne blive anklaget for folkedrab. Et eksempel er Sovjetunionen, som kæmpede hårdt for og også lykkedes med at holde politiske og sociale grupper ude af konventionen, hvilket med stor sikkerhed skyldtes, at man i Sovjetunionen forfulgte blandt andet politiske modstandere af regimet. Et andet eksempel er USA, som først stadfæstede konventionen i 1988. Der gik altså 50 år fra konventionens tilblivelse indtil verdens mægtigste magt tiltrådte konventionen, og årsagen til dette skal formentlig findes i, at USA frygtede, hvordan deres behandling af den sorte amerikanske befolkning ville blive takseret i forhold til konventionen.

Svært at bevise en hensigt

Der er siden FN-konventionens tilblivelse blevet påpeget en række problemer ved konventionens definition på folkedrab. Et af de mest væsentlige er spørgsmålet om gerningsmandens hensigt. For at man kan dømmes nogen for folkedrab, skal man kunne bevise, at gerningsmanden har haft til hensigt helt eller delvist at ødelægge en gruppe. Dette kan være meget svært, da det ofte er nemmere at bevise, at forbrydelserne har fundet sted, end hvilken hensigt det lå bag. Et eksempel er Holocaust, hvor man aldrig har fundet en egentlig ordre fra Hitler omkring iværksættelsen af folkedrabet på jøderne, selv om Holocaust hører til blandt de mest veldokumenterede folkedrab. Måske har en sådan ordre aldrig eksisteret, men i mange tilfælde ved man, at vigtige ordrer er blevet destrueret, fordi gerningsmændene derved dækker over sig selv.

Spørgsmålet om helt eller delvist

Et andet problematisk aspekt ved definitionen på folkedrab er formuleringen om, at gruppen skal ødelægges "helt eller delvist". Det er nemlig uklart, hvad det betyder. Betyder det, at der også kan være tale om folkedrab, hvis man kun slår en meget lille del af gruppen ihjel, eller findes der i konventionen en underforstået minimumsgrænse? Samtidigt rejser det spørgsmålet om, hvorvidt det skal være et bestemt udsnit af gruppen, som eksempelvis lederne, som udryddes, eller om det er ligegyldigt. Konventionen giver ingen svar på disse spørgsmål og åbner derfor op for forskellige tolkninger.

Retssagen mod den bosnisk-serbiske kommandant Radislav Krstic ved den Internationale Krigsforbryderdomstol for det tidligere Jugoslavien er et eksempel på, hvordan man i international lov har tolket spørgsmålet om helt eller delvist. Krstic blev i 2004 dømt for folkedrab i forbindelse med massakren på 7.000 bosniske mænd og drenge i den bosniske by Srebrenica i 1995, og dommen viser, at det er muligt at blive dømt for folkedrab, selv om ofrene kun udgjorde en relativ lille del af den bosnisk-muslimske befolkning på ca. 1,8 millioner.

Hvorfor betyder kategoriseringen noget?

Hvorvidt man kategoriserer forbrydelser som folkedrab eller ej, kan have betydning både under og efter selve folkedrabet. Det internationale samfund, som for eksempel FN, er ikke juridisk forpligtet til at gribe ind, men inden for de senere år, har man set en tendens til, at det internationale samfund føler sig moralsk forpligtet til at skride til handling i situationer, hvor der er tale om folkedrab. Derfor er mange lande også meget forsigtige med at bruge betegnelsen folkedrab. I forbindelse med det internationale samfunds ageren spiller også pressen en fremtrædende rolle, da en massiv pressedækning af et folkedrab kan være med til at lægge pres på politikerne. Under folkedrabet i Rwanda greb det internationale samfund ikke ind, og årsagen hertil skal formentlig findes i, dels at ingen i det internationale samfund var villige til at kalde det folkedrab, dels at situationen i Rwanda kun i begrænset omfang tiltrak sig pressens opmærksomhed.

Efter folkedrabets ophør kan det være vigtigt for de overlevende og ofrenes pårørende, om man kalder bestemte overgreb for folkedrab, da anerkendelsen af ofrenes lidelser er større ved folkedrab. Det kan desuden få betydning i forhold til det juridiske efterspil efter en række overgreb mod grupper. I henhold til international lov er folkedrab ikke værre end andre forbrydelser, men der er indenfor de seneste år blevet afsagt en række domme, som peger i retning af, at folkedrab regnes for den værste forbrydelse af alle. Der er nemlig tendens til, at der idømmes højere straffe i retssager om folkedrab i forhold til retssager, som vedrører andre forbrydelser mod menneskeheden.

Kilde: FN'S FOLKEDRABSKONVENTION (1948)

I håb om at kunne forebygge fremtidige folkedrab vedtog FN i 1948 en folkedrabskonvention, hvori begrebet folkedrab blev defineret ...

Link: [FN \(www.un.org\)](http://www.un.org)

HOLOCAUST 1933-1945

Fra: <https://verdenhistorie-2.praxis.dk/126> - <https://verdenhistorie-2.praxis.dk/128>

Nazisterne fik ikke magten i januar 1933 på grund af deres antisemitisme. Der er heller ikke noget, der tyder på, at tyskerne før 1933 var mere antisemitiske end mange andre folkeslag. Men efter at Hitler var kommet til magten, viste det sig, at han mente, hvad han havde skrevet og sagt om jøderne. Allerede i et brev fra 1919 argumenterede Hitler for en fornufts-baseret antisemitisme, der skulle gennemføres af lovgivningens vej. Han sluttede brevet: *På den anden side må man altid have det endelige mål for øje: jødernes totale fjernelse. Kun en regering med national kraft er i stand til at gøre dette.*

Jøderne blev efter Hitlers magtovertagelse øjeblikkeligt fjernet fra offentlige stillinger. Det var en del af partiprogrammet fra 1920. Nazisterne chikanerede jøderne og opfordrede til boykot af jødiske butikker. I 1935 kom Nürnberg-racelovene, der gjorde ægteskab og seksuel omgang imellem tyskere og jøder forbudt. I november 1938 iværksatte nazisterne en aktion imod jøderne. Omkring 200 synagoger blev brændt ned, mens jødiske butikker blev smadret. Efter angrebet på Polen 1939, hvor der var en meget stor jødisk befolkning, spærrede nazisterne jøderne inde i overbefolkede ghettoer. Og da Tyskland angreb Sovjetunionen i 1941, blev det indskærpet soldaterne, at det var en udryddelseskrig. I kølvandet på de regulære hæren- heder myrdede såkaldte indsatsgrupper kommunister og jøder. Langt over en million jøder mistede livet på denne måde, og derefter begyndte nazisterne på det velorganiserede og industrielle masse-mord.

Der foreligger ikke nogen ordre om, at *Die Endlösung der Judenfrage* (den endelige løsning på det jødiske spørgsmål) var at udrydde alle jøder. Det har givet anledning til Holocaust-benægtelse. Forskellige grupper benægter, at Holocaust fandt sted eller forsøger at relativere omfanget. Men ingen tvivl om, at den nazistiske top var helt på det rene med, hvad der skulle ske. Fx sagde Hitler i en rigsdagstale den 30. januar 1939: *Hvis det endnu engang skulle lykkes den internationale jødedom i og uden for Europa at styrte folkene ud i en verdenskrig, så vil resultatet ikke blive en bolchevisering (kommunisme) af Jorden og altså en sejr for jødedommen, men en udsejttelse af den jødiske race i Europa.*

Men det er omdiskuteret, hvornår nazisterne traf beslutningen om, at løsningen på det jødiske spørgsmål var udryddelse. En dansk historiker argumenterede for, at beslutningen blev truffet implicit i forbindelse med propagandaminister Goebbels film "Der ewige Jude", der fik premiere den 28. november 1940. Andre mener, at beslutningen kan være truffet i forbindelse med angrebet på Sovjetunionen juni 1941, mens nogle hævder, at beslutningen først er truffet senere. I mange historiske værker står der fejlagtigt, at beslutningen blev truffet på Wannsee-konferencen, der fandt sted uden for Berlin den 20. januar 1942. Men her blev kun aftalt de praktiske foranstaltninger i forbindelse med udryddelsen. På det tidspunkt var man allerede begyndt at bruge giftgassen Zyklon B i Auschwitz og at eksperimentere med at kulilte-forgifte ofrene i lukkede lastbiler. Der blev oprettet seks udryddelseslejre, og nazisterne nåede at dræbe omkring seks millioner jøder, flere hundrede tusinde romaer, mange handicappede, homoseksuelle og Jehovas vidner samt et stort antal polakker og russere.

Det har været diskuteret, hvorfor og hvordan den nazistiske racepolitik førte til Holocaust. Der verserer to forskellige forklaringsmodeller. Man taler om en *intentionalistisk* forklaring. Den går på, at nazisterne gjorde, som de havde sagt, de ville gøre, da de fik magten. Men det er spørgsmålet, om ikke vejen til Holocaust var noget mere kringlet. I første omgang ville nazisterne bare gerne af med jøderne, og inden krigen brød ud var omkring to tredjedele af de tyske jøder rejst ud af Tyskland. Men ved besættelsen af Østrig i 1938 og Polen i 1939 fik man store jødiske befolkningsgrupper inden for tysk kontrolleret område.

Først spærrede man dem inde i overbefolkede ghettoer, mens man overvejede at oprette reservater til jøderne i Østeuropa eller på øen Madagaskar. Men beslutningen om den endelige løsning synes at være blevet truffet i nazistpartiets absolutte top en gang i 1941. Og mordet på Europas jøder synes fra da af at have været det vigtigste nazistiske krigsmål. I alt fald er der talrige eksempler på, at transporten af jøder til dødslejrene i Polen havde forrang for transporten af krigsmateriel til de tyske tropper på Østfronten. Man taler derfor også om en *funktionalistisk* eller *strukturalistisk* forklaring. Krigens selvmorderiske gang og nazistiske radikaliserings bevirkede, at hensigten om at udrydde de europæiske jøder blev til virkelighed.

Efter krigens afslutning blev ledende nazister, der ikke nåede at begå selvmord eller flygte, ved de allieredes retsopgør med nazismen ved domstolen i Nürnberg dømt for krigsforbrydelser og for forbrydelser imod menneskeheden.

Og i 1948 vedtog det nyoprettede FN i forlængelse af Menneskerettighedserklæringen en Folkemordskonvention, der definerede og forbød folkemord. Men folkemordet på de europæiske jøder var imidlertid ikke helt enestående. Fx gennemførte de tyrkisk-osmanniske myndigheder i 1915 et folkedrab på den armenske befolkningsgruppe. De muslimske tyrkere var bange for, at de kristne armeniere skulle alliere sig med den kristne arvefjende Rusland og falde deres land i ryggen. Omkring 1,5 mio. armeniere blev dræbt eller omkom, og Hitler var opmærksom på, at denne hændelse var gået i den historiske glemmebog. Efter Anden Verdenskrig har FN og Folkemordskonvention ikke kunnet forhindre folkemord i Cambodja 1975-1979, i Rwanda 1994 eller i Bosnien 1995.

OPGAVE

Denne tegning fra det amerikanske antisemitiske tidsskrift "American Gentile" [dvs. "Amerikansk Ikke-jøde"] fra september 1936 sammenfatter en række af de forhold, jøder i samtiden blev anklaget for.

- Foretag en analyse af tegningens forskellige elementer og symboler: Hvad hentyder de forskellige dele til? Hvilket syn på jøder fremstilles på tegningen?
- Undersøg om der stadig er eksempler på antisemitisme.
- Undersøg og beskriv forskellen mellem *antisemitisme* og *antizionisme*.

Alternativ opgave: Søg selv (Google) på "antisemitisk karikatur" og udvælg et billede til analyse.

FORENEDE NATIONER

<https://verdenhistorie-2.praxis.dk/128> - <https://verdenhistorie-2.praxis.dk/130>

Anden Verdenskrig kostede omkring 50 mio. mennesker livet. I modsætning til alle tidligere krige var hovedparten af ofrene civile. De massive bombardementer af boligområder og krigshandlinger, der skabte flygtningestrømme og hungersnød, kostede flere civile livet end soldater i kamp.

Da krigen sluttede, var der enighed om, at man måtte forhindre en sådan katastrofe i at gentage sig. Allerede i januar 1942 mødtes 26 landes repræsentanter i Washington og diskuterede at oprette De Forenede Nationer på baggrund af Atlanterhavserklæringens målsætninger. Og 1944 blev de første detaljerede planer lagt for den kommende internationale organisation. I februar 1945 mødtes den amerikanske præsident, den engelske premierminister og Sovjetunionens diktator og aftalte det afstemningssystem, der skulle anvendes i Sikkerhedsrådet. Repræsentanter for 51 lande deltog i San Francisco-konferencen fra april til juni 1945, hvor de vedtog FN-pagten. Den 24. oktober blev FN med 51 medlemslande oprettet.

Alle lande er ligeligt repræsenteret i Generalforsamlingen, og FN havde fra start en række underorganisationer fx FAO, WHO, UNESCO m.fl. Men det vigtigste organ til bevarelse af fred og sikkerhed blev Sikkerhedsrådet. Her havde datidens stormagter fem permanente pladser (USA, Sovjetunionen, England, Frankrig, Kina), mens seks pladser gik på omgang mellem resten af medlemsstaterne for en to-årig periode. Stormagterne havde gensidig vetoret og kunne dermed blokere for beslutninger. I 1965 udvidede man antallet af pladser, der gik på omgang, til ti.

FN har ikke militære styrker, men Sikkerhedsrådet kan anbefale og iværksætte sanktioner og/eller fredsbevarende eller fredsskabende militære aktioner imod aggressive stater. Imidlertid satte de permanente medlemmers vetoret under Den Kolde Krig fra begyndelsen en kæp i hjulet på FN's virke, da Sovjetunionen og USA gang på gang nedlagde veto imod rivalens initiativer. Sikkerhedsrådet var derfor lammet af Den Kolde Krigs fronter indtil Golfkrigen i 1990-1991.

FN vedtog i 1948 Menneskerettighedserklæringen. Denne hensigtserklæring tog udgangspunkt i de forbrydelser imod menneskeheden, der var begået under Anden Verdenskrig. FN's Menneskerettighedserklæring hentede inspiration fra Menneskerettighedserklæringen [NB! Misvisende oversættelse...] fra Den Franske Revolution 1789. Retten til liv, arbejde, bolig, mad, uddannelse, tros- og ytringsfrihed blev fastslået.

De oprindelige medlemslande stod bag erklæringen, og nye medlemslande (i 2023: 193) har i princippet accepteret erklæringen. Men det diskuteres til stadighed, i hvilket omfang medlemslandene overholder menneskerettighederne. Når de socialistiske lande under Den Kolde Krig blev kritiseret for ikke at overholde frihedsrettighederne, forsvarede de sig med, at de fokuserede på de basale socioøkonomiske menneskerettigheder. Og når de vestlige lande kritiserer Kina for at overtræde menneskerettighederne, svarer Kina, at ingen skal blande sig i Kinas interne anliggender.

Menneskerettighederne skulle gælde for mennesker i alle medlemslande og dermed være universelle. Men det var de oprindelige medlemslande, der formulerede dem, og det var i overvejende grad europæiske lande, Sovjetunionen, USA og en række latinamerikanske lande. Senere er de mange tidligere kolonier i Mellemøsten, Afrika og Asien kommet til med andre opfattelser af etik og moral. Set herfra kan Menneskerettighedserklæringen opfattes som et vestligt forsøg på at påtvinge andre en bestemt opfattelse, kulturimperialisme.

FN har på det sikkerhedspolitiske område ikke været nogen udpræget succes. Organisationen har ikke kunnet forhindre et utal af krige, ligesom FN heller ikke har kunnet forhindre folkemord.

